

Nur Sena Taşçı

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ

TÜRKİYE NOGAYLARINDA YAŞAM (TÜRKİYE NOGAYLARINDA YAŞAV)

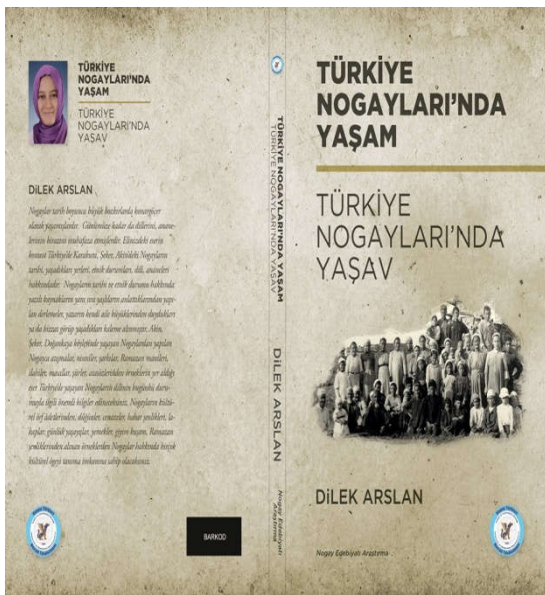
(Yayın Tanıtma)

LIFE OF THE NOGAIS IN TURKEY

(Book Review)

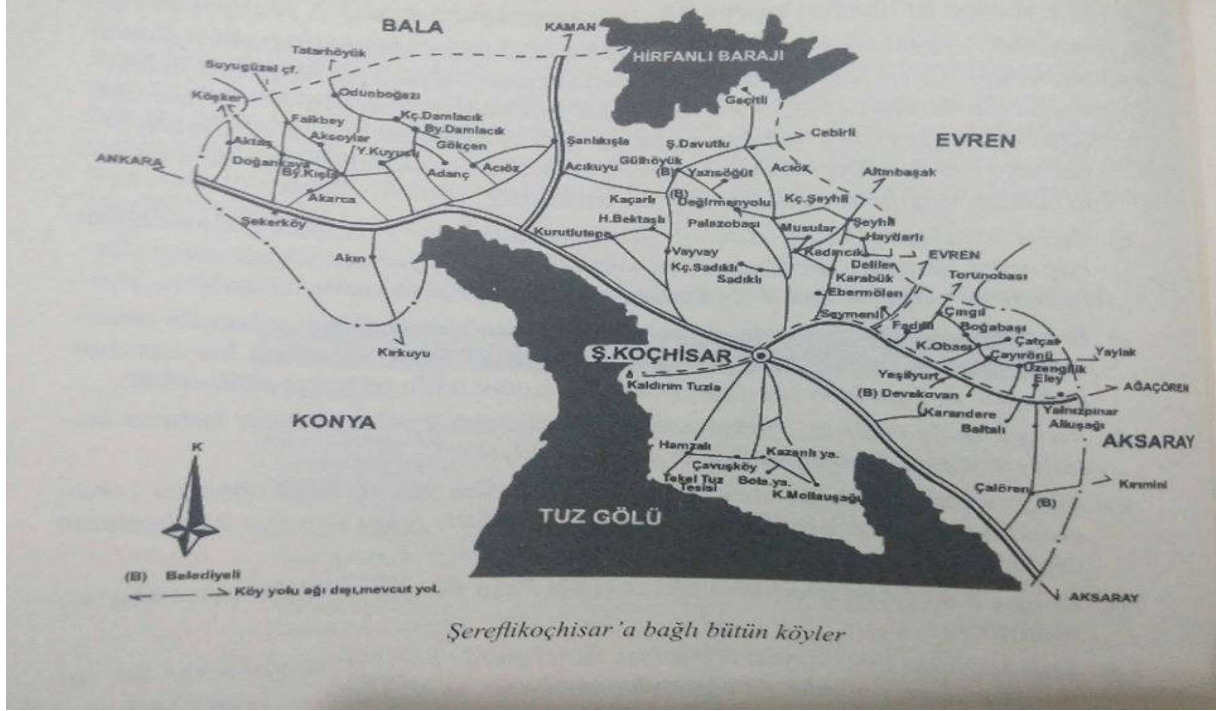

Arslan, Dilek (2015). *Türkiye Nogaylarında Yaşam (Türkiye Nogaylarında Yaşav)*. Ankara: Nogaytürk Yayınları. 99 s.

Tarihsel arka planları Peçenekler, Kıpçaklar ve Nogay Ordası'na dek uzanan Nogaylar bugün Bulgaristan, Türkiye, Macaristan, Kazakistan, Kırgızistan, Ukrayna ve Rusya Federasyonu arasında geniş bir coğrafyada, dağınık bir biçimde varlıklarını devam ettirmektedirler. Güçlü oldukları dönemlerde bölgelerinde etkin bir siyasi konuma sahip olmalarına rağmen, tarihi süreç içerisinde birliklerini koruyamayan Nogaylar çeşitli bölgelere göç etmişlerdir. Bu göçler özellikle 18. yüzyılda hız kazanmış ve pek çok coğrafyada bugünkü Nogay yerleşimlerinin belirmesinde etkin rol oynamıştır. Nogaylar, yerleştikleri hemen her bölgede kültürel kimliklerini ve dillerini korumayı, bunları günümüze dek aktarmayı başarmışlardır.

18. ve 19. yüzyıllarda gerçekleşen kitlesel göçlerde Nogayların yerleşmeyi tercih ettiği devletlerden biri de Osmanlı İmparatorluğu olmuştur. Günümüzde Türkiye'nin Adana, Eskişehir, Konya ve Ankara illerine yerleşen Nogayların tarihi, demografik yapıları, kültürleri ve dilleri üzerine çeşitli akademik yazılar, araştırmalar ve kitaplar yayınlanmıştır. Türkiye Türkçesinin etkisi altında varlığını korumaya çalışan ve 'tehlikedeki dil'lerden biri durumunda olan Nogaycaya yönelik yapılmış pek çok araştırma da vardır. Türkiye'de Nogayca hakkında yapılan çalışmaların bir listesi Pelin Ekşi tarafından yayımlanmıştır.¹

Bu çalışmalardan biri de, Türkiye'de yaşayan Nogaylardan araştırmacı Dilek Arslan'ın Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalında tamamladığı yüksek lisans tezinin sadeleştirilerek kitaplaştırılmış şekli olan *Türkiye Nogaylarında Yaşam*'dir. Eser, Türkiye Nogaylarına dair çok yönlü bir kaynak niteliğindedir ve Arslan, bu çalışmasında sözlü tarih araştırma metoduyla derlemeler gerçekleştirmiş, ardından bu derlemeleri yazılı kaynaklarla destekleyerek 'Nogayların Siyasi, Ekonomik ve Demografik Yapıları', 'Nogaylarda Dil' ve 'Nogaylarda Kültürel Özellikler' ana başlıkları altında bölümlendirmiştir. Eserin tamamı hem Türkiye Türkçesi hem de Nogayca ile kaleme alınmıştır. Eserde belirtilen 'sözlü kaynaklar', Türkiye'de meskun Nogaylarla gerçekleştirilen derlemelerin deşifreleridir.

Üç bölümden oluşan eserin birinci bölümünde Türkiye Nogaylarının siyasi, ekonomik ve demografik yapıları öncelikle yazılı kaynaklardan yararlanılarak aktarılmış, ardından Ankara ve Konya'ya bağlı Akin, Doğanakaya, Şeker ve Kırkkuyu köylerini kapsayan saha çalışmalarından elde edilen verilere yer verilmiştir. Bu bölümde yaşlı nüfusla gerçekleştirilen derlemelerden özellikle göç hikayeleri ve Türkiye'ye iskanları sonrasında yaşananlar hakkında edinilen bilgiler ön planda tutulmuştur.

¹Ayrıntılı bilgi için bkz. Ekşi, Pelin (2010). "Türkiye'de Nogayca Çalışmalarına Genel Bir Bakış", *TÜBAR XXVIII*, s. 183-189.

Arslan'ın eserinde Türkiye'ye göçleriyle ilgili sözlü kaynaklardan elde edilen bilgiler doğrultusunda; Nogayların ülkemize Rusya'da komünist rejimin başladığı dönemde geldikleri, geldikleri yer olarak 'Moskova'yı bildirdikleri ve ilk olarak Tuz Gölü çevresine yerleştikleri anlaşılmaktadır.

"Atalarımız Mosqow'dan kelgenler. Aqam da úyerden kelgeni vaqit 15 casında cas eken. Aqam aytarken: 'Biyık biyık tawlardan biyergen mínip biz keldik, siyrek siyrek tavlardan sıyırğa mínip biz keldik.'"

"Atalarımız Moskova'dan gelmişler. Babam oradan geldiği vakit 15 yaşında delikanlı imiş. Babam söyledi: 'Yüksek yüksek dağlardan buraya binip biz geldik, seyrek seyrek dağlardan sığıra binip biz geldik.'" (Yakup Adaş- Doğankaya Köyü)

"Atalarımız : 'Keklik ótgen çıtlıq pitken cerge qonayıq" degenler. Cılcı, qoy, mal súrúleri bar eken. Onun işún şayırılıq cerlerdí saylap ískan etkenler. Atalarımızdın begenip de qonganları bu cer, İş Anadolu Bölgesi'ndeki Tuz Gólí canasasıdır.'"

"Atalarımız: 'Keklik óten, çıtlık biten yere konalım.' demişler. At, koyun, inek sürüleri var olduğu için çayırılık bölgeleri seçerek çayırılık yerlere yerleşmişler. Nogayların beğenip de yerleştikleri bu bölge, İç Anadolu Bölgesi'ndeki Tuz Gölü civarındır."

Yakup Adaş (Doğankaya Köyü)

Nogaylarda Dil başlıklı ikinci bölümde ise Nogaycanın şu anki durumu hakkında kısaca bilgi verilmiş ardından yine derleme deşifrelerinden elde edilen atasöz, masal, şarkı, ninni, tekerleme ve ilahi örnekleri sunulmuştur. Bugün artık rastlamadığımız *şaramazan* (Ramazan manisi) geleneğinin örneğine de bu çalışmada yer verilmiştir:

Şaramazan ayta geldim şalqa malqa,

Qartlarga kerek maylı arqa,

Tur abay, tur abay; papişindi kiy abay!

Bízdí colga sal abay!

Toquganın toñ bolsun, tolgatganın ul bolsun;

O da bize teñ bolsun.

Şaramazan söyleyip geldim şalka malka

Yaşlılara gerek yağlı arka

Kalk abla, kalk abla; pabucunu giy abla

Bizi yola gönder abla!

Dokuduğun kürk olsun, doğurduğun oğul olsun

O da bize emsal olsun.

Bu bölüm, yazılı kaynağı bulunmayan Türkiye Nogaycası ve ağızlarının incelenmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Üçüncü ve son bölüm olan *Nogaylarda Kültürel Özellikler*'de Nogayların düğün ve cenaze gelenekleri, Sabantoy eğlenceleri ve günlük yaşamlarından örnekler verilmiştir. Günümüzde pek azı gerçekleştirilen Nogaylarda kız alma-verme usulleri, düğün gününe ait tüm gelenek ve görenekler ayrıntılarıyla aktarılmıştır.

“...Erten bolgan soñ bet aşar toyı etilir. Kelindin anası kiyevdin aylesine kiyit dengen hediye akelir. Keysek kelinligini birtaa kiyer, duvagını da tagar. Keysektin duvagını igde dalıman görümcesı aşar. İgde dalının şatalı qagadarsa keysektin balası o qadar kóp bolır,dep ayılır” (Elmas Yılmaz)

“...(Düğünün) Ertesi gün betaşar (yüz açma) toyu yapılır. Gelinin annesi damadın ailesine kiyit denen hediyeler getirir. Gelin gelinliğini giyer, duvagını da takar. Gelinin duvagını igde dalıyla görümcesi açaar. İgde dalının şatalı ne kadarsa gelinin o kadar çocuğu olur, denir.”

Düğün ve cenaze ile ilgili geleneklerin arkasından Nogay yeme içme kültürüne değinilmiş; kazan börek, inkal, kalakay, Nogay çayı gibi Nogay mutfağının belli başlı yemeklerine dair bilgiler aktarılmıştır.

Nogayların milli yemeklerinden inkal ve sorpa

Kitabın sonunda, derlemelerden elde edilen söz varlığı doğrultusunda hazırlanmış bir sözlükçe yer almaktadır. Bunun yanı sıra, yapılan çalışmalar fotoğraflar ve haritalarla desteklenmiştir.

Sözlü tarih yöntemiyle hazırlanan bu eserin Nogaylar, Nogayca ve Nogay kültürü üzerine çalışmalarda bulunan araştırmacılara kaynak teşkil edeceğini düşünmekteyiz.